Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2014, sen. zn. 29 NSČR 39/2014, ECLI:CZ:NS:2014:29.NSČR.39.2014.1

Číslo: 39/2015

Právní věta:

Zástavní věřitel, jenž má vůči dlužníku pouze "zástavní pohledávku" (dlužník je zástavním dlužníkem, nikoliv však osobním dlužníkem), je v případě, že zástava je v době rozhodnutí o úpadku ve vlastnictví dlužníka, povinen přihlásit "zástavní pohledávku" do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka do skončení propadné procesní lhůty určené v rozhodnutí o úpadku.

Jestliže vady nebo neúplnost přihlášky pohledávky do insolvenčního řízení, které brání jejímu zařazení na seznam přihlášených pohledávek (§ 189 odst. 1, věta druhá, insolvenčního zákona, v rozhodném znění), nebrání současně posouzení včasnosti přihlášky, takže lze uzavřít, že přihláška je opožděná, lze přihlášku pohledávky z tohoto důvodu odmítnout (§ 173 odst. 1, § 185 insolvenčního zákona), aniž by předtím bylo nutné odstraňovat vady přihlášky.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 27.11.2014

Spisová značka: 29 NSCR 39/2014

Číslo rozhodnutí: 39

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Insolvence, Zajištění závazku, Zástavní právo

Předpisy: § 165 IZ
§ 166 IZ
§ 173 IZ
§ 185 IZ
§ 189 IZ

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Usnesením ze dne 22. 8. 2013 odmítl K r a j s k ý s o u d v Ostravě (dále jen „insolvenční soud“) přihlášku pohledávky P49 věřitelky č. 42 JUDr. K. M., jako insolvenční správkyně dlužníka U. (bod I. výroku). Současně určil, že právní mocí tohoto rozhodnutí končí účast věřitelky č. 42 v insolvenčním řízení ohledně této pohledávky (bod II. výroku).

Insolvenční soud vyšel z toho, že:

1) Usnesením ze dne 20. 5. 2013 (zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne) zjistil insolvenční soud úpadek dlužníka R a vyzval věřitele dlužníka, aby své pohledávky přihlásili do třiceti dnů ode dne zveřejnění tohoto usnesení v insolvenčním rejstříku, s poučením o následcích zmeškání této lhůty ve smyslu ustanovení § 173 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Posledním dnem lhůty k přihlášení pohledávky tak byla středa 19. 6. 2013.

2) K. M. přihlásila do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka R podáním z 5. 8. 2013 pohledávku vůči dlužníku R z titulu zajištění (osobním dlužníkem je jiná osoba).

3) Přihláška byla doručena insolvenčnímu soudu 8. 8. 2013; navíc nebyla podána na povinném formuláři dle ustanovení § 176 insolvenčního zákona.

Na tomto základě insolvenční soud – vycházeje z ustanovení § 2 písm. g), § 109 odst. 1 písm. b), § 166 a § 185 insolvenčního zákona – uzavřel, že je důvod odmítnout přihlášku dle § 185 insolvenčního zákona, jelikož byla podána opožděně a navíc nikoliv na předepsaném formuláři.

K odvolání K. M. V r c h n í s o u d v Olomouci usnesením ze dne 21. 10. 2013 potvrdil usnesení insolvenčního soudu.

Odvolací soud dále vyšel z toho, že:

1) Podání K. M. z 5. 8. 2013 bylo podáno u insolvenčního soudu osobně 8. 8. 2013.

2) K. M. tímto podáním přihlásila do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka R pohledávku, která by měla být uspokojena z výtěžku zpeněžení nemovitostí ve vlastnictví dlužníka R, které jsou předmětem zajištění. Pohledávku vyčíslila částkou 64 552 089,19 Kč.

3) K. M. uvedla, že přihlašuje pohledávku vůči dlužníku R nikoliv coby osobní pohledávku (nejde o osobního dlužníka), nýbrž výlučně z titulu zajištění; dlužník R je pouze osobou, která svým majetkem zajišťuje pohledávku dlužníka U vůči společnosti A (dále jen „osobní dlužník A“), jako osobnímu dlužníku ze smlouvy o úvěru poskytnutém osobnímu dlužníku A v celkové výši 42 000 000 Kč.

4) Na základě smlouvy o zřízení zástavního práva uzavřené 4. 6. 2010 mezi dlužníkem U (jako zástavním věřitelem) a dlužníkem R (jako zástavcem a zástavním dlužníkem) je pohledávka ze smlouvy o úvěru zajištěna zástavním právem ke konkretizovaným nemovitostem ve vlastnictví dlužníka R (dále jen „sporné nemovitosti“).

Na tomto základě dospěl odvolací soud – vycházeje z ustanovení § 2 písm. g), § 136 odst. 2 písm. d), § 166, § 173 odst. 1 a § 185 insolvenčního zákona – k následujícím závěrům:

1) K. M. uplatnila pohledávku v insolvenčním řízení jako zajištěný věřitel z titulu zajištění pohledávky ze smlouvy o úvěru, kterou má vůči osobnímu dlužníku A zástavním právem ke sporným nemovitostem ve vlastnictví dlužníka R zřízeným na základě zástavní smlouvy.

2) K. M. nezpochybňuje, že pohledávku přihlásila opožděně, tedy po uplynutí třicetidenní lhůty k přihlašování pohledávek, jejíž poslední den připadl na středu 19. 6. 2013 (K. M. podala přihlášku pohledávky u insolvenčního soudu osobně až 8. 8. 2013).

3) I zajištěný věřitel má povinnost (chce-li být v insolvenčním řízení uspokojen z majetkové podstaty dlužníka) uplatnit pohledávku vůči dlužníku podáním přihlášky (§ 165 a § 166 insolvenčního zákona). To je ostatně v souladu s důvodovou zprávou k insolvenčnímu zákonu

(vládní návrh insolvenčního zákona projednávala Poslanecká sněmovna ve svém čtvrtém volebním období 2002 až 2006 jako tisk č. 1120, přičemž podle důvodové zprávy v § 173 až § 175 „z ustanovení § 174 odst. 3 i § 183 osnovy nyní jednoznačně plyne, že povinnost přihlásit pohledávku mají i zajištění věřitelé, jinak riskují, že ze zajištění nebudou uspokojeni"); srov. k tomu v judikatuře například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2011, sen. zn. 29 NSČR 16/2011, uveřejněné pod číslem 54/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 54/2012") (usnesení je – stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže, vydaná v době od 1. 1. 2001 – dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu).

4) Odvolací soud nesouhlasí s názorem K. M., že když přihlásila pouze nárok ze zajištění, neaplikuje se obecná přihlašovací lhůta (že přihlášení práva na uspokojení pohledávky ze zajištění má samostatný právní osud a oproti přímým pohledávkám za dlužníkem není vázáno na lhůtu k podání přihlášek určenou v rozhodnutí o úpadku).

5) Platí-li, že i zajištění věřitelé, kteří mohou pohledávku vůči dlužníku uspokojit pouze z majetku poskytnutého k zajištění, musí svou pohledávku vůči dlužníku uplatnit podáním přihlášky, pak také nepochybně platí, že tak musí učinit v přihlašovací lhůtě určené v rozhodnutí o úpadku. Z žádného ustanovení insolvenčního zákona nelze dovodit, že přihlášení práva na uspokojení ze zajištění má zvláštní režim.

6) Odvolací soud nesouhlasí s K. M. ani v tom, že pohledávku mohla uplatnit v insolvenčním řízení až poté, co insolvenční správce sepsal nemovitosti do majetkové podstaty dlužníka R. Přihlášení pohledávky nemohlo být závislé na tom, zda a kdy sepíše insolvenční správce majetek sloužící k zajištění do majetkové podstaty dlužníka R.

7) V přezkoumávané věci byla K. M. (respektive dlužník U) zástavním věřitelem po celou dobu přihlašovací lhůty a sporné nemovitosti jsou ve vlastnictví dlužníka R (což dlužník R sám deklaroval již při podání insolvenčním návrhu v předloženém seznamu majetku). V dané věci tak nemohly vyvstat žádné pochyby o tom, zda sporné nemovitosti budou sepsány do majetkové podstaty dlužníka R. Odvolací soud proto odmítá argumentaci K. M., že přihlášením pohledávky před sepisem sporných nemovitostí do majetkové podstaty by byla vystavena riziku sankce dle ustanovení § 178 insolvenčního zákona nebo § 179 insolvenčního zákona.

8) Nedůvodná je rovněž argumentace K. M., že insolvenční správce ji nevyrozuměl o soupisu nemovitostí do majetkové podstaty dlužníka, vycházející z ustanovení § 224 insolvenčního zákona. Povinnost vyrozumět o zahrnutí majetku do soupisu dle ustanovení § 224 insolvenčního zákona se vztahuje na situaci, kdy jsou do soupisu zapsány věci, práva či jiné majetkové hodnoty, které nenáležejí dlužníku, nebo jejichž zahrnutí do majetkové podstaty je sporné zejména proto, že k nim třetí osoba uplatňuje práva, která to vylučují. Jsou-li do majetkové podstaty zapisovány nemovitosti ve vlastnictví dlužníka, není povinností insolvenčního správce vyrozumívat zástavního věřitele o jejich soupisu.

9) Co do poukazu insolvenčního soudu na to, že přihláška pohledávky nebyla podána na předepsaném formuláři, souhlasí odvolací soud s K. M. v tom, že potud jde o vadu, k jejímuž odstranění by K. M. měla být vyzvána. K takovému postupu však nebyl důvod, jestliže šlo o přihlášku opožděnou.

Proti usnesení odvolacího soudu podala K. M. dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, konkrétně otázky, zda věřitel přihlašující do insolvenčního řízení dlužníka pouze právo na uspokojení pohledávky ze zajištění (tedy nikoli osobní pohledávku za dlužníkem), je vázán

třicetidenní lhůtou k podávání přihlášek. Pro případ, že Nejvyšší soud dospěje k závěru, že jde o otázku dovolacím soudem již vyřešenou, pak dovozuje přípustnost dovolání (dle § 237 o. s. ř.) z toho, že dovolacím soudem vyřešená právní otázka má být dovolacím soudem posouzena jinak.

Dovolatelka namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (tedy, že je dán dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.) a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Odvolacímu soudu dovolatelka vytýká, že otázku vázanosti takového zajištěného věřitele lhůtou k přihlášení pohledávek posoudil nesprávně. Konkrétně dovolatelka nesouhlasí s úsudkem odvolacího soudu podloženým poukazem na R 54/2012 (dle dovolatelky nepřípadným), že i zajištěný věřitel je povinen uplatnit pohledávku vůči dlužníku podáním přihlášky v předepsané lhůtě.

Míní, že jelikož nešlo o uplatnění pohledávky za osobním dlužníkem, nýbrž pouze o nárok zajištěného věřitele plynoucí ze zajištění, není obecná přihlašovací lhůta na věc aplikovatelná.

Přihlášení práva na uspokojení pohledávky ze zajištění má podle dovolatelky samostatný právní osud a oproti přímým pohledávkám za dlužníkem není vázáno na lhůtu k přihlašování pohledávek stanovenou v rozhodnutí o úpadku.

Dovolatelka je názoru, že pro počátek běhu lhůty k podání přihlášky pohledávky věřitelem, který uplatňuje pouze nárok na uspokojení ze zajištění, je podstatné, zda vůbec a kdy pojme insolvenční správce předmět zajištění do majetkové podstaty dlužníka, respektive kdy dojde ke zveřejnění soupisu majetkové podstaty dlužníka, zahrnujícího předmět zajištění, v insolvenčním rejstříku. Až od tohoto okamžiku je totiž zřejmé – pokračuje dovolatelka – zda předmět zajištění byl zahrnut do majetkové podstaty dlužníka a podléhá tak režimu insolvenčního zákona. Není přitom rozhodné, zda dlužník uvedl předmět zajištění v seznamu svého majetku připojenému k insolvenčnímu návrhu. Tento seznam je pouze podpůrným dokumentem, z něhož má insolvenční správce vycházet při vytváření soupisu majetkové podstaty dlužníka. Nejde však o dokument závazný v tom smyslu, že by veškerý v něm uvedený majetek musel být posléze skutečně pojat do soupisu majetkové podstaty dlužníka. Vyhotovení takového seznamu tak nemá žádný vliv na závěr o vázanosti počátku běhu lhůty pro přihlášení práva na uspokojení nároku plynoucího jen ze zajištění pohledávky na zveřejnění soupisu majetkové podstaty dlužníka v insolvenčním rejstříku.

Dovolatelka proto trvá na tom, že nemohla být povinna přihlásit pohledávku spočívající (jen) v právu na uspokojení ze zajištění před zveřejněním soupisu majetkové podstaty dlužníka R; před zveřejněním totiž nebylo postaveno na jisto, zda zastavené věci jsou součástí soupisu majetkové podstaty dlužníka R. Dovolatelka tedy nemohla mít povinnost přihlásit vůči dlužníku R nárok, který by se posléze (proto, že nedošlo k soupisu zástavy do majetkové podstaty dlužníka R) ukázal být neexistujícím, čímž by dovolatelce důvodně hrozila sankce podle § 178 insolvenčního zákona nebo podle § 179 insolvenčního zákona.

Dovolatelka proto na základě výše řečeného dovozuje, že přihlášku své pohledávky do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka R podala včas; v době jejího doručení insolvenčnímu soudu (8. 8. 2013) totiž soupis majetkové podstaty dlužníka R ještě nebyl zveřejněn v insolvenčním rejstříku (k tomu došlo až 20. 8. 2013).

Dovolatelka rovněž usuzuje, že odvolací soud nesprávně zhodnotil námitku nesprávného procesního postupu insolvenčního soudu, jenž měl její podání z 5. 8. 2013 za vadnou přihlášku (jelikož ve smyslu § 176 insolvenčního zákona nebyla podána na předepsaném formuláři) a odmítl ji i z tohoto důvodu (což neměl, když dovolatelka měla být vyzvána k odstranění této vady).

Dovolatelka pak nesouhlasí s právním názorem odvolacího soudu, že v situaci, kdy se přihláška odmítala pro vady, byl postup insolvenčního soudu správný. Dovolatelka míní, že bez ohledu na zamýšlený postup soudu, soud, který obdrží přihlášku, jež nebyla podána na předepsaném formuláři, musí předtím, než učiní jakékoli rozhodnutí, vyzvat věřitele k opravě této vady.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 31. 12. 2013) je dáno tím, že dovoláním napadené rozhodnutí bylo vydáno před 1. 1. 2014.

Nejvyšší soud pak shledává dovolání přípustným podle § 237 o. s. ř., když napadené usnesení je rozhodnutím odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí a závisí na vyřešení otázky procesního práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla beze zbytku vyřešena (zda lhůtou k přihlášení pohledávek do insolvenčního řízení, určenou rozhodnutím o úpadku, je vázán i věřitel, který přihlašuje pouze pohledávku z titulu práva na uspokojení ze zajištění, a zda lze odmítnout přihlášku pohledávky jako opožděnou předtím, než soud přikročí k odstranění vad přihlášky).

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelkou, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

K dovoláním otevřeným otázkám pak Nejvyšší soud přijal následujícím závěry:

a) K přihlašovací lhůtě.

Podle ustanovení § 2 písm. g) insolvenčního zákona pro účely tohoto zákona se rozumí zajištěným věřitelem věřitel, jehož pohledávka je zajištěna majetkem, který náleží do majetkové podstaty, a to zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva nebo postoupením pohledávky k zajištění anebo obdobným právem podle zahraniční právní úpravy.

Ustanovení § 165 insolvenčního zákona pak určuje, že věřitelé, kteří své pohledávky uplatňují podáním přihlášky, se uspokojují v závislosti na způsobu řešení úpadku, a to rozvrhem při konkursu, plněním reorganizačního plánu při reorganizaci nebo plněním při oddlužení, nestanoví-li zákon jinak (odstavec 1). Zákon může stanovit, že podle odstavce 1 se uspokojují i někteří věřitelé, kteří nepodávají přihlášku pohledávky, splňují-li zákonem stanovené podmínky (odstavec 2).

Dle ustanovení § 166 insolvenčního zákona zajištění věřitelé uplatňují své pohledávky přihláškou pohledávky, v níž se musí dovolat svého zajištění, uvést okolnosti, které je osvědčují, a připojit listiny, které se toho týkají. To platí i tehdy, jde-li o zajištěné věřitele, kteří mohou pohledávku vůči dlužníku uspokojit pouze z majetku poskytnutého k zajištění.

Z ustanovení § 173 insolvenčního zákona pak plyne, že věřitelé podávají přihlášky pohledávek u insolvenčního soudu od zahájení insolvenčního řízení až do uplynutí lhůty stanovené rozhodnutím o úpadku. K přihláškám, které jsou podány později, insolvenční soud nepřihlíží a takto uplatněné

pohledávky se v insolvenčním řízení neuspokojují (odstavec 1). Přihlašují se i pohledávky, které již byly uplatněny u soudu, jakož i pohledávky vykonatelné včetně těch, které jsou vymáhány výkonem rozhodnutí nebo exekucí (odstavec 2). Přihlásit lze i pohledávku nesplatnou nebo pohledávku vázanou na podmínku (odstavec 3). Přihláška pohledávky má pro běh lhůty k promlčení nebo pro zánik práva stejné účinky jako žaloba nebo jiné uplatnění práva u soudu, a to ode dne, kdy došla insolvenčnímu soudu. Přihlášku pohledávky, která je podána u jiného než insolvenčního soudu, postoupí tento soud neprodleně soudu insolvenčnímu, aniž o tom vydává rozhodnutí; účinky spojené s podáním takové přihlášky nastávají dnem, kdy přihláška dojde insolvenčnímu soudu (odstavec 4).

Podle ustanovení § 174 odst. 3 insolvenčního zákona, jde-li o pohledávku zajištěnou, musí věřitel v přihlášce uvést, zda uplatňuje právo na její uspokojení ze zajištění, a označit druh zajištění a dobu jeho vzniku; nestane-li se tak, má se za to, že právo na uspokojení přihlašované pohledávky ze zajištění v insolvenčním řízení uplatněno nebylo.

Dle ustanovení § 185 insolvenčního zákona, jestliže v průběhu insolvenčního řízení nastala skutečnost, na základě které se podle tohoto zákona k přihlášce pohledávky nebo k přihlášené pohledávce nepřihlíží, insolvenční soud odmítne přihlášku rozhodnutím, proti kterému je odvolání přípustné a které se doručuje zvlášť přihlášenému věřiteli, dlužníku a insolvenčnímu správci; odvolání proti němu může podat jen přihlášený věřitel. Právní mocí takového rozhodnutí účast tohoto věřitele v insolvenčním řízení končí; o tom insolvenční soud přihlášeného věřitele uvědomí ve výroku rozhodnutí.

V této podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona v době vydání rozhodnutí o úpadku dlužníka R (20. 5. 2013) i v době, kdy měla skončit lhůta k přihlášení pohledávek určená rozhodnutím o úpadku (19. 6. 2013).

Rozhodovací praxe Nejvyššího soudu je ve výkladu týkajícím se přihlášení pohledávky do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka ustálena následovně:

> 1) I zajištění věřitelé uplatňují své pohledávky v insolvenčním řízení (ve shodě s dikcí § 166 insolvenčního zákona) přihláškou pohledávky (R 54/2012; ústavní stížnost podanou proti tomuto rozhodnutí odmítl Ústavní soud usnesením ze dne 22. 3. 2013, sp. zn. III. ÚS 721/12, které je – stejně jako další rozhodnutí Ústavního soudu zmíněné níže
> – dostupné i na webových stránkách Ústavního soudu).
>
> 2) K zachování lhůty k podání přihlášek stanovené insolvenčním soudem v rozhodnutí o úpadku postačí, je-li přihláška posledního dne lhůty odevzdána orgánu, který má povinnost písemnost doručit (srov. shodně usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 4. 2008, sp. zn. KSHK 41 INS 128/2008, 1 VSPH 8/2008, uveřejněné pod číslem 49/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek nebo důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2008, sen. zn. 29 NSČR 4/2008, uveřejněného pod číslem 25/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek /dále jen „R 25/2009“/).
>
> 3) Nabyl-li dlužník vlastnické právo k věci zatížené zástavním právem až v průběhu insolvenčního řízení, v době po marném uplynutí lhůty stanovené rozhodnutím o úpadku k přihlášení pohledávek (a ustanoveními o možných změnách pořadí přihlášených pohledávek), neznamená to, že by věřitel, který svou pohledávku řádně a včas přihlásil, byl bez dalšího zbaven práva dovolat se zajištění. Insolvenční soud je povinen takového věřitele vyzvat, aby v (procesní) lhůtě k tomu určené sdělil, zda uplatňuje právo na uspokojení ze zajištění, a poučit jej, že po marném uplynutí určené lhůty bude mít za to, že právo na uspokojení pohledávky ze zajištění neuplatnil (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2012, sen. zn. 29 NSČR 32/2011, uveřejněné pod číslem 112/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále jen „R

112/2012“).

4) I v insolvenčním řízení platí, že dokonce i tehdy, stala-li se pohledávka zajištěná zajišťovacím převodem vlastnického práva splatnou před rozhodnutím o úpadku, ale zajištění stále trvá (nebylo vypořádáno způsobem předvídaným ve smlouvě), sepíše insolvenční správce předmět zajištění do majetkové podstaty jako vlastnictví dlužníka. Zajištěný věřitel má pouze právo přihlásit svou pohledávku do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka jako zajištěnou (s právem na uspokojení z výtěžku zpeněžení zajištění); vyloučení zajištění ze soupisu majetkové podstaty dlužníka se z titulu takového vlastnictví úspěšně domoci nemůže. Přihlášení takové pohledávky zajištěným věřitelem pohledávky není podmíněno tím, zda a kdy insolvenční správce sepíše majetek sloužící k zajištění do majetkové podstaty dlužníka (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2013, sen. zn. 29 NSČR 23/2012, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 8, ročník 2014, pod číslem 98; ústavní stížnost proti tomuto usnesení podanou odmítl Ústavní soud usnesením ze dne 4. 12. 2013, sp. zn. IV. ÚS 2766/2013).

Důvod pro změnu těchto judikatorních závěrů neshledal Nejvyšší soud ani na základě obsahu dovolání podaného v této věci. Pro poměry dané věci pak Nejvyšší soud na tomto základě uzavírá:

1) Jakkoliv výklad podaný v R 54/2012, R 112/2012 i v usnesení sen. zn. 29 NSČR 23/2012 se vždy pojil s pohledávkou zajištěného věřitele (v prvních dvou případech šlo o zástavního věřitele a ve třetím o věřitele pohledávky zajištěné zajišťovacím převodem vlastnického práva), který byl současně osobním věřitelem dlužníka (insolvenční dlužník byl nejen dlužníkem z titulu zajištění /v prvních dvou případech zástavním dlužníkem/, nýbrž též věřitelovým dlužníkem osobním), ustanovení § 166, věty druhé, insolvenčního zákona výslovně ukládá (předepisuje) uplatnění pohledávky v insolvenčním řízení formou přihlášky i zajištěnému věřiteli, který může pohledávku vůči dlužníku uspokojit pouze z majetku poskytnutého k zajištění (zajištěnému věřiteli, který není dlužníkovým osobním věřitelem /dlužník není jeho osobním dlužníkem/). Dovolatelka je zástavním věřitelem, který vůči dlužníku R (coby zástavnímu dlužníku, jenž není osobním dlužníkem) uplatňuje pouze zástavní pohledávku (nárok z titulu práva na uspokojení ze zajištění pohledávky, kterou má zástavní věřitel vůči osobnímu dlužníku A).

2) Jinak řečeno, dlužník R je pouze osobou, která svým majetkem zajišťuje pohledávku věřitele (dovolatelky) vůči jinému dlužníku (osobnímu dlužníku A). V poměrech „zástavní pohledávky“ srov. k tomu v literatuře např. Bureš, J. – Drápal, L.: Zástavní právo v soudní praxi, 2. vydání, Praha, C. H. Beck 1997, str. 16 a 17, a v rozhodovací praxi soudů např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2005, sp. zn. 29 Odo 396/2003, uveřejněný pod číslem 31/2007 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1612/96, uveřejněné pod číslem 30/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 30/1998“), usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 1997, sp. zn. 2 Cdon 967/97, uveřejněné pod číslem 46/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 46/1998“) a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2013, sen. zn. 29 ICdo 11/2012, uveřejněné pod číslem 66/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 66/2013“). Dovolatelku tudíž stíhá povinnost (chce-li se podílet na uspokojení zástavní pohledávky z majetku zástavního dlužníka /dlužníka R/), přihlásit zástavní pohledávku do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka R (srov. opět § 166, větu druhou, insolvenčního zákona).

3) Z R 54/2012 i R 112/2012 se podává, že je-li (insolvenční) dlužník zástavním dlužníkem i osobním dlužníkem zajištěného věřitele (zástavního věřitele), je zajištěný věřitel povinen přihlásit zajištěnou (osobní) pohledávku do insolvenčního řízení do skončení propadné procesní lhůty určené v rozhodnutí o úpadku. Právo na uspokojení pohledávky ze zajištění je v takovém

případě považováno za přihlášení přednostního pořadí pohledávky do insolvenčního řízení, k němuž rovněž musí dojít v přihlašovací lhůtě určené v rozhodnutí o úpadku. V porovnání s R 54/2012 srov. (totiž) změněnou dikci § 192 insolvenčního zákona, ve znění rozhodném pro tuto věc, a zvláštní část důvodové zprávy k bodům 10. a 20. (změna § 192 a § 336 odst. 4) vládního návrhu novely insolvenčního zákona projednávané Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky v 6. volebním období jako tisk č. 233 (přijaté posléze jako zákon č. 69/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení /insolvenční zákon/, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů).

4) Má-li zástavní věřitel (zajištěný věřitel) vůči (insolvenčnímu) dlužníku pouze zástavní pohledávku (není-li /insolvenční/ dlužník osobním dlužníkem, nýbrž pouze zástavním dlužníkem), pak důvod vzniku přihlašované pohledávky ve smyslu § 174 odst. 2, věty druhé, insolvenčního zákona (skutečnosti, na nichž se /zástavní/ pohledávka zakládá) splývá s uplatněním práva na uspokojení pohledávky ze zajištění (s uplatněním přednostního pořadí pohledávky). Zvláštní povahu této pohledávky respektuje i pravidlo obsažené v ustanovení § 196 odst. 2 insolvenčního zákona (srov. i výklad podaný v R 66/2013). K řešení tak zůstává pouze otázka, zda je důvod pro závěr, že propadná lhůta k přihlášení pohledávky do insolvenčního řízení, určená v rozhodnutí o úpadku, pro takovou pohledávku (jakkoliv i ona musí být přihlášena) neplatí.

5) V době do uplynutí propadné lhůty k přihlášení pohledávek do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka R určené v rozhodnutí o úpadku neobsahoval insolvenční zákon pravidlo, jež by pro tuzemské věřitele s pohledávkami, které mohou uspokojit pouze z dlužníkova majetku poskytnutého k zajištění (zajištěné věřitele, kteří nejsou dlužníkovými osobními věřiteli /dlužník není jejich osobním dlužníkem/) určoval jinou přihlašovací lhůtu než pro tuzemské věřitele s osobními pohledávkami za dlužníkem. Dovolatelka (též) není známým věřitelem dlužníka R ve smyslu ustanovení § 430 insolvenčního zákona (k tomu srov. R 25/2009, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2011, sen. zn. 29 NSČR 35/2009, uveřejněné pod číslem 151/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2012, sen. zn. 29 NSČR 13/2010, uveřejněné pod číslem 138/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Dovolatelka nemůže též spojovat žádná očekávání se zvláštní úpravou přihlašovací lhůty obsaženou s účinností od 1. 8. 2013 (po novele insolvenčního zákona provedené zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů /zákon o obětech trestných činů/) v ustanovení § 173 odst. 1, poslední větě, insolvenčního zákona („Věřitelé vykonatelných pohledávek na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem podávají přihlášky pohledávek u insolvenčního soudu kdykoli v průběhu insolvenčního řízení, pokud v trestním řízení o tomto trestném činu byl zajištěn majetek v majetkové podstatě dlužníka a přihláška pohledávky byla podána v době, kdy zajištění podle trestního řádu trvá.“); bez zřetele k diskriminační povaze tohoto ustanovení a (vysokému) riziku, jež podstupují věřitelé, kteří se na toto pravidlo spolehnou, i když pohledávku mohli přihlásit (jako nevykonatelnou) v propadné lhůtě určené rozhodnutím o úpadku, totiž dovolatelka nepatří mezi osoby, jichž se toto pravidlo týká. A konečně, dovolatelka není ani věřitelem, kterého lze považovat za přihlášeného věřitele na základě právní skutečnosti, která nastala po uplynutí propadné lhůty určené k přihlášení pohledávky do insolvenčního řízení v rozhodnutí o úpadku; nejde (totiž) o případ, kdy dlužník nabyl vlastnické právo k věci zatížené zástavním právem až v průběhu insolvenčního řízení (a stal se zástavním dlužníkem) (srov. opět R 112/2012).

6) Právní skutečností, se kterou insolvenční zákon spojuje běh přihlašovací lhůty pro

zajištěného věřitele, jenž může pohledávku vůči dlužníku uspokojit pouze z majetku poskytnutého k zajištění, není ani soupis majetkové podstaty dlužníka (a dovolatelka se mýlí, usuzuje-li jinak). Názor, že přihlášení zajištěné pohledávky zajištěným věřitelem je podmíněno tím, zda a kdy insolvenční správce sepíše majetek sloužící k zajištění do majetkové podstaty dlužníka, odmítl Nejvyšší soud (jako nesprávný) již ve shora označeném usnesení sen. zn. 29 NSČR 23/2012. Jakkoliv šlo v tam rozebraném případě o jiný způsob zajištění (šlo o pohledávku zajištěnou zajišťovacím převodem vlastnického práva), jde o závěr obecně platný i pro jiné způsoby zajištění, včetně zajištění pohledávky zástavním právem. Oponuje-li dovolatelka tomuto požadavku poukazem na důsledky plynoucí z § 178 a § 179 insolvenčního zákona, pak k tomu Nejvyšší soud především uvádí, že tímto způsobem argumentace by dovolatelka v konečném důsledku zpochybnila potřebu přihlásit do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka v propadné přihlašovací lhůtě určené v rozhodnutí o úpadku právo na uspokojení pohledávky ze zajištění (uplatnit přednostní pořadí pohledávky z titulu zajištění) i u těch zajištěných věřitelů, kteří mají osobní pohledávku za dlužníkem (jde-li o zajištění zástavním právem, je dlužník jejich osobním i zástavním dlužníkem). Jak rozebráno výše, podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu (R 54/2012, R 112/2012) tito zajištění věřitelé jsou povinni přihlásit zajištěnou (osobní) pohledávku do insolvenčního řízení do skončení propadné procesní lhůty určené v rozhodnutí o úpadku a s účinností od 30. 3. 2011 (po novele insolvenčního zákona provedené zákonem č. 69/2011 Sb.) nejsou po skončení této přihlašovací lhůty oprávněni disponovat formou dodatečného uplatnění lepšího (přednostního) pořadí uspokojení ani s pořadím zajištěné pohledávky (srov. § 192 insolvenčního zákona ve znění účinném před a po 30. 3. 2011). Úprava obsažená v ustanoveních § 178 a § 179 insolvenčního zákona tak důvodem pro odlišné zacházení se zajištěným věřitelem s osobní pohledávkou za dlužníkem na straně jedné a se zajištěným věřitelem, který nemá osobní pohledávku za dlužníkem, na straně druhé, není. Pro obě kategorie zajištěných zástavních věřitelů též platí, že je-li (insolvenční) dlužník zástavním dlužníkem zajištěného věřitele (zástavního věřitele), není skutečnost, že zajištěná pohledávka nebude uspokojena z výtěžku zpeněžení zástavy proto, že zástava nebyla (nemohla být) sepsána do majetkové podstaty dlužníka (nebo že z ní byla vyloučena nebo vyňata), důvodem pro uplatnění sankce dle § 178, věty druhé, insolvenčního zákona (v rozhodném znění) nebo dle § 179, věty druhé, insolvenčního zákona (v rozhodném znění); u zajištěného věřitele, který není osobním věřitelem dlužníka, pak nemá smysl zkoumat postupy dle § 178, věty první, insolvenčního zákona (v rozhodném znění) nebo dle § 179, věty první, insolvenčního zákona (v rozhodném znění), když uspokojení jeho pohledávky je závislé právě a jen na zpeněžení zajištění (ocitne-li se zajištění mimo majetkovou podstatu dlužníka /nebude-li v ní zpeněženo/, neobdrží zajištěný věřitel bez osobní pohledávky za dlužníkem na uspokojení pohledávky z majetkové podstaty dlužníka ničeho, bez ohledu na to, že již případně byla zjištěna).

7) Nejvyšší soud tedy uzavírá, že také zajištěný věřitel, jenž může pohledávku vůči dlužníku uspokojit pouze z majetku poskytnutého k zajištění, je v případě, že majetek poskytnutý k zajištění je v době rozhodnutí o úpadku ve vlastnictví dlužníka, povinen přihlásit takovou pohledávku do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka do skončení propadné procesní lhůty určené v rozhodnutí o úpadku. Pro poměry zajištění zástavním právem lze řečené formulovat tak, že zástavní věřitel, jenž má vůči dlužníku pouze zástavní pohledávku (dlužník je zástavním dlužníkem, nikoli však osobním dlužníkem), je v případě, že zástava je v době rozhodnutí o úpadku ve vlastnictví dlužníka, povinen přihlásit zástavní pohledávku do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka do skončení propadné procesní lhůty určené v rozhodnutí o úpadku. Dovolání tudíž potud není důvodné.

b) K vadám přihlášky.

Podle ustanovení § 176 insolvenčního zákona (v rozhodném znění) za správnost údajů uvedených v přihlášce jeho pohledávky odpovídá věřitel. Přihlášku pohledávky lze podat pouze na formuláři; náležitosti formuláře stanoví prováděcí právní předpis. Podobu formuláře zveřejní ministerstvo způsobem umožňujícím dálkový přístup; tato služba nesmí být zpoplatněna.

Dle ustanovení § 188 insolvenčního zákona (v rozhodném znění) insolvenční správce přezkoumá podané přihlášky pohledávek zejména podle přiložených dokladů a podle účetnictví dlužníka nebo jeho evidence vedené podle zvláštního právního předpisu. Dále vyzve dlužníka, aby se k přihlášeným pohledávkám vyjádřil. Je-li to třeba, provede o pohledávkách nezbytná šetření s tím, že využije součinnosti orgánů, které mu ji jsou povinny poskytnout (odstavec 1). Nelze-li přihlášku pohledávky přezkoumat pro její vady nebo neúplnost, vyzve insolvenční správce věřitele, aby ji opravil nebo doplnil do patnácti dnů, nestanoví-li lhůtu delší. Současně jej poučí, jak je nutné opravu a doplnění provést. Přihlášky pohledávek, které nebyly včas a řádně doplněny nebo opraveny, předloží insolvenční správce insolvenčnímu soudu k rozhodnutí o tom, že se k přihlášce pohledávky nepřihlíží; o tomto následku musí být věřitel poučen (odstavec 2).

V rozsahu této námitky lze s dovolatelkou souhlasit jen potud, že obecně platí, že přihláška pohledávky, která nebyla podána na předepsaném formuláři (§ 176 insolvenčního zákona), je vadná a v takovém případě je namístě postup předepsaný ustanovením § 188 odst. 2 insolvenčního zákona pro odstranění vad přihlášky. Úsudek odvolacího soudu, že k takovému postupu nebyl důvod, jestliže šlo o přihlášku opožděnou, však Nejvyšší soud shledává přiléhavým.

Jestliže vady nebo neúplnost přihlášky pohledávky do insolvenčního řízení, které brání jejímu zařazení na seznam přihlášených pohledávek (§ 189 odst. 1, věta druhá, insolvenčního zákona, v rozhodném znění) nebrání současně posouzení včasnosti přihlášky, takže lze uzavřít, že přihláška je opožděná, lze přihlášku pohledávky z tohoto důvodu odmítnout (§ 173 odst. 1, § 185 insolvenčního zákona, v rozhodném znění), aniž by předtím bylo nutné přistupovat k odstranění vad přihlášky. Jiný postup by byl přepjatým procesním formalismem, jenž ve svých rozhodnutích obecným soudům opakovaně vytýká Ústavní soud. Dovolání tak ani potud není důvodné.

Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), dovolání zamítl (§ 243d písm. a/ o. s. ř.).